„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи
шаљу се на администрацију,
а рукописи
уредништву „Бранника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Бранника“ налази се у кући у хлебарској улици бр. 20.

Рукописи се не враћају

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“:
на годину: К. 24 или 30 дин.
на по године: К. 12 или 15 дин.
на четврт године: К. 6 или 7½ дин.

Поједини бројеви стају 20 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 12 потура од реда ситних слова

Број 32. У Новом Саду, у четвртак 15. (28.) марта 1901. Година XVII.

Како је српској деци у комуналним школама у Троједници.

(Глас из Троједнице.)

У више пута смо износили начин, како се образује српска младеж у комуналним школама и како се у опште с њоме поступа. Но баш они, на чију смо адресу ми управљали наше тегобе, остадоше неми тамо где треба, а пламена љубав према српској књизи и народном васпитању, која треба груди да им бије, давно и давно се угасила. Место ње ми видимо ледено срце према најнежнијим осећајима српског народа. Читаоци већ и сами знају, да им и не рекнемо ми, да се ови ретци тичу „Српског клуба“.

Скорим смо јавили, како српска младеж у комуналним школама, мора да поздрављa у школи старије са: Хваљен Исус! Рекосмо још тада, да ми немамо ништа против тога поздрава, али како тај поздрав није националан, то родитељи ужасно негодују против тог израза. На преставку једног свештеника, карловачка архидијецезална конзисторија умолила је земаљску владу, да укине тај поздрав, јер за њега нема законског прописа. Но протекло је од тога већ неколико месеци, а влада не даје решења. И тако се српска деца још и данас поздрављају са: Хваљен Исус! Овај је поздрав данас модеран код католичких Хрвата, а после првог хрватског католичког конгреса и облигатан, те је усвојен и у школама. Али ако ће и да буде тај поздрав обвезан за хрватску римо-католичку младеж, не мора бити обвезан за српску православну младеж. Школе данас не носе карактер хрватско-католички, мада се настоји у комуналним школама децу у овом карактеру однеговати, него су оне заједничке и српске и хрватске, па се према томе младеж мора васпитати и свака у своме духу.

Но школске књиге за младеж у основним школама нису тако удешене, да би српска деца паралелно са хрватском историјом учила и српску, но је ова потоња доста запостављена. Но ово још није доста. Србин учитељ не сме да прошири историју српску, па да макар приповедањем поучи децу о важнијим моментима из прошлости, док на против Хрвати учитељи много су агресивнији овде и у своме правцу развијају рад.

Да нам се не би рекло да изврћемо чињенице и да неистину ширимо и да тиме хоћемо народ да дражимо, ми ћемо навести чињеницу једну само, мада их има и сувише на жалост. У Осеку постоји комунална школа у горњем граду. Многи Осечани Срби из горњег града не могу слати децу своју у доњи град у вероисповедну школу. На тој комуналној школи има учитељица једна, која је кћи градског начелника осечког Графа, па та иста учитељица учи децу у школи: да је Марко Краљевић велики јунак Хрват, син хрватског краља Драгутина (!). Каква је квалификација те учитељице, ми не знамо и праштамо јој, да не зна ни толико српске историје, чији је син био Марко Краљевић, али непристојност јој не можемо опростити. Или узмимо и овај случај, а и опет специјално из Осека, да се види, како је српској деци у комуналним школама. Ми смо једном приликом споменули у „Србобрану“, да је земаљска влада препоручила једну песмарицу за школску децу, у којој је и ово речено: „Радо иде Хрват у војнике . . . . . кад хрватски кличе син“ . . . . . и т. д. Међутим у школи осечкој код исте учитељице деца певају овако: „Ја сам млада Хрватица, Ивком ме зову“ . . . . . и т. д. на место оне српске: „Ја сам млада Српкиња, Милком ме зову“ . . . . . И деци је речено да лепо уче певати, па ће то певати онда и на школском испиту. Волели би знати само, да-ли ће и Васа Ђурђевић бити на испиту? . . .

Нећемо ми за ово да кривимо још толико ни учитеље, јер кад је одељни престојник Павић могао рећи, да краљ Милан врло лепо говори хрватски, и кад знамо какав ветар провејава школе, па кад знамо да се мапе за школу издају по препоруци владиној и то мапе краљевине Хрватске заједно са Босном-Херцеговином — према програму сједињене хрватске опозиције — онда није чудо шта раде ови мали на периферијама.

Међутим главним кривцем за све ово ми сматрамо „Српски клуб“; признајемо, да има у њему спремних људи и независних, којима није стало до тога, да буду „штипендисте“, али их осуђујемо и кривимо, што немају воље ни енергије за икакав рад, него сагибају своја леђа где им није место. Но данас су чланови „Српског клуба“ пред очима свесног света изиграни, те треба и сами да увиде, да им акција не само не ваља, но да је и не показују никако. Да-ли и сами ти људи не увиђају, да су они данас за српску ствар излишни на свету и да их народ апсолутно више не треба нити их је требао до сада? О томе нема сумње, да би се код нас у Троједници за српску ствар дало доста урадити, јер су код нас прилике са свим друге него у Угарској. Срби су овде иметком доста и снажни, бар снажнији него Хрвати, имамо приличан број и интелигенције, доста спремне свештенике, добре занатлије и ратаре и рад се у опште развија, а што је главно, нас је трећина становништа, па имамо и услова онда за рад на политичком пољу. Можемо толико рећи, кад су се Хрвати године 1897. умели коалирати, то би и ми онда могли још и пре учинити, и кад су они умели дати отпора, зашто да ми не би могли то исто урадити?

Код нас Срба у Троједници и ако постоје три странке: либерална, радикална и самостална, услови су ипак ту за рад, јер ни у чему осим имена не постоји разлика у програму странака. А између осталога ено нам најбољег доказа у т. зв. личком петиту, ено у митровачком збору и т. д. А где се тиче опште ствари, јер српско питање у Троједници није питање страначко, — ту морају материјални па и лични обзири на страну ићи. Код нас је потребна само воља и енергија, па су све тешкоће свладане, јер их и немамо. Могуће да Срби у Троједници требају моралне потпоре родољубивих Срба из Угарске, па и ту се даде помоћи. Но о свему овоме други пут више. Сремци радо Хрватима веле: „Шијаци“, но ти „Шијаци“ показаше се момцима при изборима, али наши ратари Сремци поведу се тамо куд их натароши повуку, а где мирише паприкаш.

Но док тако ради наш народ, а интелигенција ћути и спава, дотле школски систем хрватизира нашу младеж. Ми само наведосмо за пример Осек као главни град Славоније, па да се види шта се ради код нас, а специјално кћи градоначалника осечког. Е а сад питамо ми: зар смо ми људи, кад видимо на очиглед шта се ради од нас, па ни прстом да мрднемо? И ми се још онда размећемо Српством, а кад ће можда леђа заболети, онда смо мањи од макова зрна! Ево и њихове су девојке боље Хрватице, него ми људи Срби!

#

Кнез Петар Карађорђевић о политичком положају у Србији.

Дописник „Берлинер Тагеблат“-а имао је недавно у Женеви разговор са кнезом Петром Карађорђевићем, који је пред дописником рекао, шта мисли о политичком положају у Србији. Један пријатељ наш сад нам је послао тај број берлинског листа, у ком је изишао разговор кнеза Карађорђевића са дописником. Кнез је рекао ово:

„Цела српска државна политика бави се већ више од двадесет година познатим расправама у породици Обреновића. Већина државника у Србији трудили се, да подигну углед те династије, који опада и у тој тежњи сасвим су истрошили своју снагу, а нису успешно указали жељену услугу династији. Да би се предварило све веће незадовољство у народу, употребљавана су најкрајња средства. Један државни удар долазио је иза другог, путем изазивача приређиване су велеиздајничке парнице, а да би се народ још више уплашио, фингиран је шта више и један атентат. Многи су поапшени, а у тавницама су злостављени угледни српски политичари, које је после преки суд на основу плаћених сведока осудио на тежак затвор. У целој Србији завладала беше најгора полицајска владавина и народ се мирно предао својој јадној судбини.

И баш у таким унутрашњим приликама Србије, које је краљ са својим оцем створио, оже-

ЛИСТАК.

КАКО СЕ УМИРЕ НА ПОЗОРНИЦИ.

Ту скоро дође преко мора из Америке глас, да тамо сада употребљавају на позорници на драматски начин и електричност, као начин смрти. Овај начин смрти на позорници савремен је и свакако у драмату има то преимућство, што је нов. Душа ваља нема се баш много нианса при овом најновијем начину умирања на позорници. Кога струја електрична погоди, тај се на позорници онога часа и изврне. На тај начин на позорници би употребили све врсте смрти, од гладне смрти до умирања од електричности. Досада су глумци држали, да је умирање на позорници неопходно потребно за успех драмата.

Ибзен прича, када су у своје време његов драмат „Нору“, први пут на немачком језику приказивали у дворском позоришту у Минхену, никако се редитељу није свиђао завршетак комада, по коме се Нора просто уклони из куће свога мужа; па је сасвим озбиљно препоручивао Ибзену, да пусти Нору да умре на позорници.

„Не можете замислити, како лепо умире госпођица Марија Рамло“, примети редитељ, да би Ибзена приволио на смрт бедне Норе.

Да би се отресао те напасти, одговори песник:

„Ја заиста не знам, какву бих смрт морао дати Нори за њену кривицу“.

Када Ибзен сутра дан дође на пробу, предаде му редитељ цедуљу, на којој је „ради избора“ било пописано неколико начина смрти за Нору, и додаде:

„Господине докторе, свако умирање на позорници јемство је за успех драмата. Изберите јектику; код те изнутрашње болести има глумица прилику за нему игру. Са данашњим завршетком „Нора“ ће изазвати противнике, а када би Нора своју кривицу испаштала смрћу, па лепо на позорници своју душу испустила, сваки би гледалац отишао кући задовољан“.

„Ама душевни бол не треба да је изазван физичким болом“, примети Ибзен.

„Тако је. Али умирање на позорници спада у најјаче театарске начине. Могу песници и критичари ма колико бити против тога — без умирања мртва је позорница“.

И практични редитељ има право. Завршетак од драмата „Норе“ не задовољава. Сам Ибзен казао је касније:

„Заиста мислим, да је публика очекивала Норину смрт!“

Ако Ибзен и има вољу на нездраве карактере, никако није хтео да попусти и да му Нора умре на позорници.

Глумци су од вајкада с особитом вољом приказивали на позорници нездраве карактере; а нарочито сви радо умиру на позорници. Рашел је у болници посматрала људе у последњим часовима живота им, па је умирала „сасвим као што у животу бива с пуно сочне боје“, као што је писао велики критичар Јулије Жанен (Jules Janin). Велики Талма, који је био посвећен у све тајне глумачкога света, имао је репертораји од двадесет и осам тонова бола, па веле, да им је умео дивно да подражава. У Дависора хвалили су некада, „да уме да умре са великом природном истином“. Када је Шарлота Волтер чула, да Адолфо Вилбрант пише нову трагедију, у којој је за њу намењо улогу жене римскога јунака, она је сасвим озбиљно писца запитала.

„Умире-ли жена при свршетку?“

„Умире“, одговори писац у неколико зачуђен.

„Како?“

„Но — као што људи умиру. У осталом јунакова жена не умире на позорници“.

„Не умире на позорници? Онда нека ту улогу игра моја колегиница! Када ћу да се мучим цело вече каквом улогом, хоћу и да умрем на позорници, па нека је барем завршетак мој!“

Шта је сада знао Вилбрант? Пусти дакле своју јунакињу да умре од смрти, какву је желела госпођица Шарлота Волтер — од отрова, јер глумци веле, да та смрт даје најлепшу прилику за дивно умирање.

У „Адријени Лекуврер“, коју је Скриб писао изрично за Рашелу, морао је он пет пута да мења сцену умирања према Рашелином упутству.

Свакако је занимљиво знати, шта виртуози и виртуоскиње у вештини умирања на позорници мисле у онај пар, када, употребљавајући сву своју вештину, пред публиком пуштају душу. Да почнемо са великом уметницом, за коју веле, да „са пуно укуса“ умире на позорници, са Елеонором Дузом.

„Шта чуствујете, када на позорници умирете и скору смрт словом и игром публици приказујете?“

Елеонора Дузе погледа оштро, скоро зачуђено.

„Шта чуствујемо? У оним сценама, у којима полако умирем, чуствујем у телу праве муке. Мене узбуђује свака реч, у истини страдам душом и телом и зато у сценама умирања бришем сваку сувишну реч, сваку сувишну мимику, јер мислим, да су не само неприродне, него су и грозно мучење самога себе. Кажу, да умирем просто, али код те простоте ја ипак страдам“.

Како говори њена близина, Елеонора Дузе неисказано је тужна после умирања на позорници; она се боји, да ће један пут у таквој самртној сцени заиста умрети.

Сара Бернхард, специјалисткиња у умирању на позорници, која у гледалаца изазива језовито усхићење, у ствари не чини друго, него изведе грозовиту уметничку маскараду, па добро расположена сама је своје лично осећање у сцени умирања означила укратко овим речима:

„Ако сцена има дејства ја сам задовољна.“ Госпођа Сара Бернхард није узбуђена ни пре, ни после сцене умирања на позорници; она може да ћерета о најравнодушнијим стварима.

Џема Белинчони вели, да је често чусвовала чежњу за смрћу, када у „Травијати“ умире на позорници од сушице.

Шарлота Волтер веома је радо приказивала сцене умирања; али после тога по читаве дане није могла да се отресе смртних мисли ни на јави ни на сну. Када је умирала на позорници, морала је да се бори са својим сузама.

Велика трагеткиња Рашел, гледала је, како вели Јулије Жанен, да и за умирања на позорници има импонујућу позу, немислећи даље на трагедију, коју је играла.

нио се краљ Александар Обреновић са удовицом мерника Драгом Машином. Српском народу нанео је он том женидбом најтежу увреду. Он мисли, да је тиме, што је два месеца после женидбе издао скоро општу амнестију и што је свог рођеног оца учинио одговорним само за ову последњу терористичку владавину, осигуран опстанак његове династије у земљи. На против незадовољство у земљи из дана у дан је веће, тако да се оно опажа већ и у војсци, која је до сада држала уз Милана.

Краљ Александар покушава сада, да се путем једног дела радикала измири са увређеним народом. Али то ће му тешко поћи за руком и тако ће се он по свој прилици опет морати латити насилних мера, да изнуди од народа изгубљено поштовање према његовој династији. Али да-ли ће за то опет наћи државника у Србији, показаће нам скора будућност."

Кнез Карађорђевић је на крају употребио још један врло оштар израз против династије Обреновића, изразивши жељу, „да се српски народ ослободи те династије".

Рекли би, да кнез Петар Карађорђевић ипак не познаје расположење велике већине народа у Србији према династији Обреновића. И ако су краљ Милан и краљ Александар починили ваздан погрешака, које су шкодиле угледу династије Обреновића, ипак је велика већина народа у Србији, сећајући се великих заслуга, које су за Србију стекли кнез Милош Велики и племенити кнез Михајло, искрено одана династији Обреновића. Према том она жеља, коју је претендент српског престола на крају свог разговора са немачким новинаром изразио, тешко да ће се испунити.

Нови Сад, 14. марта 1901.

— **Чистота посланичких мандата.** Одбор за ревизију инкомпатибилитетског закона имао је у четвртак после подне седницу, у којој је започео претресати познати предлог пододборов. Интересирање посланика за ову седницу било је велико, пошто је дошло врло много посланика свих странака, а били су ту и министри Сел, Лукач, Хегедиш и Плос. Известилац Рохоњи у кратко препоручује предлог. Ђурковић одбија предлог у целини, пошто иде предалеко, непотпун је и неконсеквентан. Боји се, да ће социјална и интелектуална вредност парламента пасти, ако се прими предлог. Овим се ограничава пасивно изборно право, пошто се искључују људи, који се баве трговином, индустријом и финансијама. Из парламента ће нестати стручњака, па ће и парламентарна контрола бити у много случајева илузорна. Остаће само богати људи, политички аматери, свеучилишни професори, свештеници и адвокати. Парламенат не може бити јак без упливних посланика. Криштофи прима предлог у целини, али држи, да он у неким појединостима иде предалеко. Јуст прихваћа предлог и држи, да би се одмах могло прећи на појединости. Он гледа углед посланика у томе, да се овај не да ничим другим руководити, него општим интересима. Министар-председник Сел каже, да влада није са своје стране у овом питању ставила предлога, пошто је то интерна ствар парламента, али ће ипак означити своје становиште код сваког питања. Он изјављује, да је влада одлучно за ревизију закона од 1875. г., а за тим, да се слаже са свима тачкама, које су у складу с интенцијама закона од 1875. г., а противан је свему, што преко тога иде. После тога је предлог прихваћен са свима гласовима против Ђурковићева. У специјалној дебати примљена су прва четири параграфа после кратке дебате непромењено.

У суботу је настављена расправа о прве три тачке §. 5. Расправа је била врло жива, али је најпосле ипак примљен предлог пододборов с једним исправком Гезе Папа. У понедељак се расправљало о осталим тачкама §. 5. Расправа је била још живља. Особито се живо претресало питање о концесионарима железница и канала. Ђурковић види у томе једну од најшкодљивијих одредаба. Пап предлаже, да се та тачка допуни у том правцу, да запрека за мандат престаје, кад се доврши железница или канал. Кабош предлаже, да се инкомпатибл прогласи само онај концесионар користоносног права, који стоји у пословном или рачунском одношају према држави, јер би иначе и сви апотекари били искључени из сабора. После дуже расправе одбачен је пододборов предлог, а примљени су предлози Папа и Кабоша. За тим је седница закључена.

— **Нов устав у Србији.** Политички кругови у Србији живо се интересују за уставну реформу. О томе се — како „Београдске Новине" јављају — воде преговори у владиним круговима са разним политичким личностима. Сва је прилика, да ће нови устав бити израђен на основу дводомног система. У горњи дом долазили би сенатори једни по положају, а други наименовањем од стране круне а трећи избором од Народне Скупштине.

Искрено би желели, да Србија дође једаред до сталног устава и да престану већ једаред експериментисања с уставима, као што је било с уставом од 1888. године.

— **Насиља против Срба у Босни и Херцеговини.** Велику неправду учинили су Калајеви органи Србима у Љубињу у Херцеговини. Љубињски Срби основали су својим трудом и трошком српску вероисповедну школу, у коју су превели своју децу из комуналне школе. Али котарски предстојник Владимир Бесаровић — како београдска „Законитост" јавља — издао је строг налог, да се српска вероисповедна школа затвори и да се српска деца силом врате у комуналну школу. Љубињски Срби не хтедоше да изврше тај насилнички налог котарског предстојника, који их зато љуто оглоби. Оглобљени људи нису имали новаца да плате нечовечну глобу, али Бесаровић заповеди полицији, да силом узме од оглобљених Срба теглећу стоку, што ова и учини и добро сиромашних људи продато је на јавној дражби, да се уплати глоба.

Босанској влади су од увек трн у оку српске вероисповедне школе у Босни и Херцеговини и она их укида, где год само може. И онда Калаји сме још у делегацијама да каже, како босанска влада не смета вероисповедним школама српским у окупираним покрајинама! Овај догађај у Љубињу само је наставак оних силних неправди и увреда, које несретни српски народ у Босни и Херцеговини трпи од како је ове земље окупација „усрећила".

Политички преглед.

— **Угарски сабор.** У седници од уторка расправљало се опет о инартикулацији уговора с „Адријом". Росенберг и Јулије Лукач говоре пре дневног реда у личној обрани против нападаја Раковскога. О самом предмету говори гроф Стеван Тиса, који брани „Адрију" од пребацивања, да она није испунила своје дужности, као и од тврдње, да она исказује дефицит. Кад је лично напао Раковскога, дигла се велика вика са стране опозиције и трајала је све дотле док Тиса није исправио своје речи. Даље долази гроф Тиса и на питање инкомпатибилитета, па тврди, да место у дирекцији „Адрије" није инкомпатибл с посланичким положајем, пошто је и закон од 1875. г. изрекао то начело за места у прометним установама. Министар Хегедиш говори, да је садашњи уговор бољи од пређашњих. Доказује да „Адрија" до сад није имала никаквог монопола, па није сметала развоју промета. Стање друштвеног имања не тиче га се ништа, само пита, колико друштво ради. Већи број бродова и вожње доноси повећање трошкова са 150.000 круна, тако да се ослобађање од пореза не може сматрати као нова погодност. Предлог је само један део његова програма о јачању поморства а поднесен је већ сада за то, што су згодне прилике и што држава мора бити спремна за обнављање царинских уговора. Тврди, да субвенција, која се „Адрији" даје, није велика. Даље говори о тарифалном питању, о исељавању, набављању и на концу препоручује предлог. После њега говоре још кратко Полоњи и Тиса, а за тим је седница закључена.

— **Аустријски парламенат.** У четвртак протестује најпре посл. Брајтер против одликовања председника пољског клуба Јаворскога, тврдећи, да се то врло неугодно дојмило пољског и русинског народа. Затим се прешло на расправу предлога одбора за брзу помоћ у невољи. Известилац Штајнер препоручује предлог, а затим говоре Лукш, Спинчић, Гесман и Јарош. Затим прекида председник јавну седницу и отвара тајну, у којој се читају интерпелације посланика Пахера, Барајтера, Бергера и Шенерера. Ове су интерпелације паперене против клерикалаца. За Шенерерову интерпелацију изјављује председник, да је неће дати прочитати ни у тајној седници. Шенерер због тога каже, да ће његова странка већ сутра почети опструкцију. Кајзер не одобрава поступак председникова, али је противан садржају интерпелације. Шумајер и Грос говоре такође против председникова поступка. На то председник даје прочитати интерпелацију. Гесман оштро протестира, што се на тај начин квари народ. Долази до жестока сукоба између хришћанских социјала и немачке пучке странке. У петак су Шенереровци започели с опструкцијом, али су је опет напустили, пошто је председништво с њима повело преговоре. Еленбоген износи, да је посланик Сајц, социјалиста, јучер отпуштен из своје учитељске службе. Због тога настаје жестока препирка између социјалиста и Шенереровца с једне и хришћанских социјала с друге стране. Луегер хоће да се брани, али му довикују да је лажа. Даље говоре Шумајер, Дашински и Белкл. Затим се прешло на расправу закона, којим се уклања ерарска путарина. Закон је примљен у целости. Кербер одговара на интерпелацију о одликовању Јаворскога. Идућа седница је у уторак.

— **Италија и тројни савез.** Париско издање „Њујорк Хералда" доноси разговор једнога свог сарадника с талијанским министром-председником Занарделијем. Занардели је о положају Италије према тројном савезу говорио овако: Нема сумње, да ће министарство све дужности Италије, које јој налаже тројни савез, испунити. Али што се будућности тиче, Италија ће тек после зрелог размишљања прихватити нове обавезе. Интереси земље морају да искључе све друге обзире. Министарство ће имати да се бави не само са савезним, него и с трговачким уговорима, а зна се какав утецај имају трговачко-политички одношаји. Савезни уговори Италије биће свршени пре трговачких. Али ми ћемо већ много пре знати, чега се имамо држати. У сваком случају уговори, ако се обнове, неће имати никакве друге сврхе, него одржање мира. Мора им се одузети сумња анимозности према Француској, која им је на жалост више пута приписивана. Дужност је нас свију да радимо у том правцу, јер Француска и Италија морају на сваки начин остати пријатељи. На крају је Занардели још једаред дао жива израза симпатијама за Француску и изрекао уверење, да ће тулонски састанак бити нова залога пријатељства између ова два народа.

— **Избори у Србији.** „Трговински Гласник" од уторка дознаје, како каже, с поуздане стране, да ће избор посланика за Народну Скупштину бити обављен у другој половини месеца априла тек. године, а у брзо за тим сазваће се Скупштина у Београду. Указ о свему овоме изаћи ће за који дан.

— **Руско-енглески сукоб у Кини.** У енглеској горњој кући питао је лорд Спенсер државног секретара лорда Ленсдовна, да-ли може саопштити у чему је сада Тјенчински сукоб. Ленсдовн изјављује, да се сукоб тиче једног мало пространијег комада земље на левој обали реке Пејхо, што су Руси прошле јесени посели. Енглеска влада је тек после извештена, да о томе постоји и руско-кинески уговор. То земљиште једним делом задире у подручје управе кинеске северне железнице. Један део те железничке линије поселе су најпре руске трупе, па су руске војне власти недавно једну пругу предале грофу Валдерсеу, а овај опет енглеским властима, које су после тога дале радити на тој прузи. Кад су Енглези на једном месту хтеле направити скретницу, руске су војне власти присутност енглеских радника на том месту сматрале као противправно преступање руског земљишта. Тврдило се, да су енглески војници у два маха уклонили руске пограничне знакове и тиме осрамотили руску заставу. За то је наложено енглеским властима у Кини, да се спорно питање преда грофу Валдерсе-у, нека он, или кога он одреди, реши, ко има право. Енглеска се влада показала спремна за споразум и пристала, да онај даде задовољштину, за кога се докаже да је крив несугласицама. Од енглеског посланика у Петрограду дознала је влада, да је овога руски министар спољних послова упутио, да одмах поднесе енглеској влади предлог, по ком ће обадве владе испитати спорна питања, а дотле ће издати заповед, да се чете одмах повуку с тога места. Енглеска је влада пристала на то и може се рећи, да је спор потпуно решен.

Руски генерал Вогак ишао је из Тијенчина у Пекинг и тамо с енглеским генералом Баровом потписао уговор, по ком ће се чете у исти час повући са спорног земљишта, а сви послови обуставити, док се не докаже чија је то својина. Енглески листови с радошћу поздрављају оваково решење.

— **Завера у Бразилији.** По вестима из Рио де Жанејра открила се у Бразилији велика монархистичка завера. Ухапшен је адмирал Мело, зачетник револуције од 8. септембра 1893. Осим тога учињене су многе друге изванредне мере, да се спречи устанак. Особито се пази на морнарицу, пошто се држи, да поморски официри нису особито поуздани. Убиство председника имало је бити сигнал за почетак револуције. У општој узрујаности намеравали су монархисте у војсци и морнарици, да се дочепају града и јавних зграда. Влада је имала бити поверена триумвирату, састављену од адмирала Мела, маршала Контуарије и адвоката Лафајета Перејре. По последњим вестима убио се барон Бургал, вођа монархистичке завере.

Томазо Салвини спада у реалисте у умирању. Велики талијански трагед не праштa публици ни једнога тренутка муке, што мора да му постепено умирање гледа, почевши од кривљења тела, које претходи смрти, па до укочених очију и хроптања у последњу трзању живаца. Запитан за своја чуства при умирању на позорници, одговорио је укратко:

„Ја умирем и мислим, да сам се ка животу пробудио тек дуго, пошто је угашена последња лампа у театру."

Агнија Сарма умире на позорници са сузама. То су сузе, које од срца долазе, јер докле ту сцену игра, у уметнице је душа неисказано узбуђена.

Адела Сандрок има читаву збирку смртних чуствованија. Како она уверава, сцене умирања на позорници изазивају у њеној души чуство, као да су јој сузе сасушиле и смрт да заиста над њом шири своја крила.

Сви глумци и глумице жале се у новије време на неисказани напор, који данас морају да употребе, да би се домислили новим нијансама за приказивање ове ругобе, која је увек благодарна у области глумачке уметности; јер све врсте умирања већ су исцрпане и на позорници употребљаване.

Констанције Коклен (Coquelin) пре некога времена изнео је питање, да ли би хирургија донела какво ново поље за лепшу смрт на позорници?

Сара Бернхард пита: не би ли глумцу ново поље пружила хирургија, т. ј. недузи и лечење им?

Не давно рече Елеонора Дузе:

„Не можете замислити, како нама глумцима — то знам по себи — грозно изгледа, када морамо себи да кажемо: после два сата, после сцене с оцем или с матером, драганом мораш према песниковом пропису опет да испустиш душу. Увек исто умирање: отров, нож и сушица без престанка. Ама за бога, зар нема друге смрти, другога начина умирања на позорници? Од свију оних лешина, што их на ланцу за собом вучемо, хтела бих једанпут да се отресем, да ланац прекинем!

Режан (Réjane) пита свакога песника, који за њу пише нову улогу:

„Молим вас, када умирем и како? Ваљада ћете ми донети нову болест или недуг, од кога се може да скапа бар са новом нијансом."

Ту скоро запиташе о томе Јосифа Кајнца и он одговори:

„Ја мислим, да је умирање унутрашње болетице на позорници већ отрцано: мораће се што пре измислити нова каква смрт, или нове муке које ће глумцу на позорници пружити благодарније поље.

Укратко, глумци позивају песнике, да за њих потраже благодарније поље, него ли што су сцене умирања, да би се на позорници постигнуо успех. Веле, да је Едмунд Ростан (Rostand) — по свој прилици по савету Саре Бернхард — већ почео тако у својој новој комедији. Оставио се изнутрице, па се окренуо спољашним болетицама и доводи на позорницу људе са видним недузима. Можда ће се у њега угледати и други песници, те би се отворило поље за уметничку експлоатацију хируршких клиника.

Б. Н.

☛ Ово је **последњи** број нашега листа, који шаљемо свима онима претплатницима, који нам још дугују за ову прву четврт.

Ко нам и сад не пошаље претплату, томе ћемо без разлике **наш лист обуставити.**

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 14. марта 1901.

— **Освећење темеља.** Сутра, у четвртак 15. (28) марта у $^1/_2$12 сахати пре подне обавиће се свечано освећење темеља и полагање у темељ дотичне споменице у новој резиденцији српског православног епископа новосадско-бачког.

— Неколицина чланова бечке и будимпештанске српске академске омладине подигли су **тужбу против Јована Грчића**, професора на овдашњој српској великој гимназији због разних ствари, у којој га криве због неких преступа. Због тога је пре неколико дана била сазвана конференција више овдашњих грађана, на којој су неки хтели, да се прочитају оптужбе и неки списи, који терете професора Грчића, те да конференција узме ту ствар у претрес и донесе и своје решење о томе. Велика већина конференције сматрала је, да она никако не може бити надлежна да ту ствар расправља, и одлучно је била противна, да се тужба или ма какви списи пред тако ненадлежним форумом ма само и прочитају, јер је за то једино надлежан патронат као врховна власт гимназијска. Према томе је скоро једногласно решено, да се остави онима, који оптужују професора Грчића, да поднесу писмену тужбу своју патронату гимназијском, и управо стављено им је на срце, да у интересу угледа гимназијског сваке друге коракс избегавају.

Кад је професор Јован Грчић дознао за све то, он је сам поднео молбу патронату српске вел. гимназије новосадске, и захтевао је против себе дисциплинарну истрагу. Но уједно су и тужитељи, према претходном решењу конференције, поднели тужбу патронату, дакле и они су се обратили једино надлежном форуму, који ће имати ту ствар да извиди и своје решење донесе.

Патронат српске велике гимназије новосадске имао је због ове ствари ванредну седницу своју у понедељак 11. (24.) о. м. под председништвом врховног патрона г. Митрофана Шевића, епископа бачког, те је на молбу самог професора Јована Грчића и на основу поднесене тужбе наредио дисциплинарну истрагу, и изаслао је члана патроната Ђорђа Вукичевића и фискала патронатског дра Стевана Адамовића, да ту истрагу спроведу журно. Уједно је професора Јована Грчића и до решења те ствари суспендовао од вршења професорских дужности.

Толико за сада о овој немилој ствари, а у своје време известићемо о даљем току њеном.

— **Посета.** Господин Никола Ђ. Вукићевић, заменик глав. школ. референта, враћајући се из Карловаца са седнице Школског Савета, бавио се у понедељак, 12. (25) марта о. г. овде и посетио до подне српску православну вишу девојачку школу. Био је у сва четир разреда и хоспитирао је на науци вере, на српском и мађарском језику, на земљопису, физици и појању, и изјавио је своје потпуно задовољство с овим што је видео; нарочито је похвалио лепо појање, које се овде негује, и позвао децу, да негују ту красну врлину и после у животу ради свога моралног и религиозног живота. Дао је поуке деци за живот и шта да чине старији, ако мисле даље поћи у учитељску школу.

Наставници су га корпоративно испратили и пожелили му сретан пут и до скорашњег виђења. Одавде је отишао својој кући.

— **Прилози на споменик Ђорђу Рајковићу.** За подизање надгробног споменика заслужном књижевнику српском Ђорђу Рајковићу приложио је г. Ђорђе Радак, адвокат из Вел. Кикинде, 8 круна. Свега са пређашњим прилозима 95 фор. 05$^1/_2$ новчића. — Захваљујемо г. прилагачу на овом прилогу!

— **Из поротног суда у Новом Саду.** Пред поротним судом у Новом Саду одржано је у овом пролетњем заседању више расправа. Исход важнијих расправа доносимо овде.

Три Циганина из Деспот Сентивана, Стеван Попин, Г. Николић и Ј. Владислав били су оптужени, да су извршили намерно убиство над Глишом Станковим, кога су изболи ножевима, тако да је одмах умрио; осим тога опасно су озледили и Милоша Душанића. Порота је изрекла, да су сва тројица криви и суд их је осудио: првог на 2, а другу двојицу сваког на 3$^1/_2$ године тавнице. Државни тужилац и осуђени уложили су призив. —

Лане у децембру месецу убијен је овде у Новом Саду надничар Панта Врбашки из пиштоља, који је испаљен кроз прозор на Панту. Убица је био таљигаш Петар Думић, који је ових дана стојао пред поротним судом по делу намерног уморства. Оптужени је дело признао. С обзиром на неке врло мале олакшавајуће околности осуђен је Думић на 7 година тавнице, против које је казне он уложио призив. —

Од како је заведена установа поротног суда код нас, најважнију и најдужу расправу имао је новосадски поротни суд по делу намерног убиства и грабежа, које су извршили два дротара над једним својим другом. Наш кулпински дописник опширно је јавио у своје време за грозно убиство, које је у кулпинском атару извршено децембра месеца лањске године над једним Словаком дротаром. Мртво тело несретне жртве нађено је у орању полак затрпано земљом. Сумња је одмах пала на два дротара, који су у вече пред убиство пили на керској чарди са убијеним дротаром. Жандармерија их је обојицу ухапсила; зову се Јован Крајчик и Стеван Хлужик. Дана 9. (22.) о. м. била је коначна расправа у овој ствари. За исход ове расправе било је врло велико интересовање, те је публика дупком напунила велику расправну дворницу. Први дан расправе до подне трајало је преслушање и суочење оба оптужена дротара; видело се, да оптужени Хлужик није делом учествовао у убиству, већ да је управо нехотице и услед претња Крајчикових, који је батином убио дротара, морао донекле да буде учесник грозног дела. После подне преслушани су сведоци и састављена питања на поротнике, која се састојала из 14 тачака, а затим је бранилац др. Немеш говорио скоро два сахата, што је трајало до после 10 сахати. Говор браниоца Зомборија, као и даљи поступак и вердикт поротнички био је тек сутрадан, 10. (23) о. м. Вердикт поротника гласио је, да су оптужени криви, те је суд осудио: Јована Крајчика због злочина уморства и грабежа на доживотну тавницу, а Стевана Хлужика због учешћа у убиству на 7 година тавнице. Бранioци су уложили ништавну жалбу против ове пресуде.

— **Добротвори српске школе.** Браћа и велепоседници Петар Лупа посланик и Веселин Лупа економ из Помаза, подижу о своме трошку, из љубави према народној просвети и оданости према својим сељанима Србима, за српску православну народну школу помашку нову красну зграду, за коју су поднели нацрте будимском епископу г. Лукијану на одобрење. Зграда ова имаће дворану за 80 ученика и учитељски стан а биће у порти помашке српске православне цркве. Угледали се на ово лепо дело и други наши имућни Срби!

— **Откуп права риболова.** Пишу из Земуна: Градско заступство у Земуну имало је 31. јан. о. г. ванредну седницу. На дневном реду био је као једини предмет: откуп риболова. Познато је, наиме, да вис. кр. зем. влада намерава сабору поднети законску основу за риболов, а и финанцијално министарство у Будапешти жели порез и доходак у погледу риболова уредити. Хрватска влада, да не би приликом реформе риболова поједине општине биле оштећене, а и да добије поуздане податке, на темељу којих ће се ово питање решити, упитала је све општине на Сави и Дунаву, за коју би цену откупиле право риболова за своју општину. Пошто град Земун има право риболова на Дунаву и Сави, то је градско заступство у реченој седници о том питању, које је за град доста важно, свестрано већало, узевши у обзир изјаву рибарских подузетника и самих рибара. Финанцијално министарство тражи за откуп права риболова за град Земун 29.424 круне; а градско заступство је закључило за откуп тога права дати само 20.000 круна с обвезом, да ће ову своту у двадесетгодишњим оброцима и то без камата финанцијалном ерару платити. — Као што чујемо, и друге општине на Дунаву и Драви неће да откупе ово право или нуде много мању своту од оне, која се тражи.

— **Избор пароха.** Пишу нам из Нађфале: „Дана 11. (24.) о. м. обављен је овде избор пароха. Било је два кандидата, и то г. Јовановић, свршени богослов из Дињаша и г. Стануловић, свршени богослов из Бочара. Конзисторијални повереник на овом избору био је прота темишварски г. Јован Новаковић. При избору су се гласови поделили, те је Јовановић добио 16, а Стануловић 12 гласова, тако да ће конзисторија имати да наименује једног од њих двојице за пароха нађфалског.“

— **† Јован Илић.** Из Београда јављају, да је стари песник Јова Илић, државни саветник у пензији, умрио у понедељак у 11 часова пре подне. У покојном Јови Илићу изгубило је Српство великог песника и заслужног родољуба. О његову животу и раду донећемо опширније у броју за овим. Нека је врлом покојнику лака српска земља и вечан му спомен међу нама!

— **Убиство.** Вршачка „Будућност“ јавља за ово убиство: „У понедељак 26. фебруара (11. марта) десио се у нашој вароши овај грозан случај. Овдашњи столарски калфа Аурелије Плоја, Румун родом из Куштиља, дочекао је у вече око 8 сати ципеларског шегрта Косту Курјакова, кад се овај из шегртске школе враћао у дворској улици, и ударио га једним пречњаком од стола тако жестоко по глави, да се Коста онесвешћен стропоштао на земљу. Другови, који су са Костом из школе ишли, однели су га онесвешћеног родитељској кући. Позвани лечник чинио је своју дужност, али није могао помоћи. Коста је након 8 дана умрио. При обдукцији констатовано је, да је смрт услед запаљења мозга наступила. Несретни деран сахрањен је у уторак, а дрски убица предан је овд. среском суду и чека на заслужену казну.“

— **Свињска куга.** У Сомбору је избила као зараза свињска куга, услед чега је кр. уг. министар привреде наредио, да се у Сомбор и околину његову свињи не смеју дотеривати ни ти оданде истеривати у друга места.

— **Жртва свог позива.** Варошки физик у Сенти др. Стеван Ковач ових дана је парао једну лешину, па му крв прсне у лице. Лекар је имао на лицу малу раницу, у коју уђе крв из лешине, али он то није одмах опазио. После неколико дана осети бол на раници и одмах телеграфише по једног суботичког лекара и једног професора на будимпештанском медицинском факултету. Али лекарска помоћ већ дође доцкан, јер је отров из лешине већ ушао у крв несретног лекара, који је на неколико сахати после операције умрио. У Сенти свако жали овог несретног лекара, који је жртва свог племенитог позива.

— **Босански исељеници.** Како „Цар. Гласник“ јавља, стигла су прошле недеље сто шездесет и четири исељеника мухамеданца из Босне у Солун, одакле су истог дана упућени у Исмид.

— **Извоз оваца из Србије.** За извоз оваца из Србије биле су, како „Трг. Гласник“ доказује, прошле године врло неповољне прилике. Тек што је сезона извоза требала да наступи, затворише се овцама главна врата, куда су годинама извожене. Турска је још увек најбољи купац за овце. У југоисточним крајевима Србије купци из Турске плаћају просечно пар оваца са 20 франака у злату. Прошле године била је Србија силом прилика натерана на пештанску пијацу, па је продаван пар оваца по 20, 18, 16, па чак и 15 круна. Посао је текао врло неповољно и што ближе крају године све је горе ишло. Једна књажевачка трговачка кућа покушала је извозити заклане и уређене овце, али тај покушај није успео. Чињен је покушај и са извозом у Швајцарску, али ни то није сретно испало. Један Швајцарац купио је 2200 оваца, али је претрпио знатну штету, пошто је морао да издржи осмодневни контумац у Будимпешти због запрека, што су их стављале ветеринарске власти. Трошкови су тиме знатно нарасли, а овце су много изгубиле на квалитету. Тако је Србија изгубила једну добру пијацу за своје овце.

Новости са стране.

— † **Адолф Ивановић Добријански** У Инсбруку, главном граду Тирола, умрио је ових дана полу прогнат А. И. Добријански, угарски Рус, дворски саветник, родољуб и словенофил. Покојни Добријански живо се интересирао за све словенске народе, што живе у овој монархији и он је и с нашим старијим јавним радницима подржавао некада свезе. Родио се 6. дец. 1817. у Рудлиову у земплинској жупанији, а учио се у Левочи, Рожњави и Мишковцима. Философске и правничке науке свршио је у Кошицама и Јегри и за време ђаковања опћио је живо са Русима, Словацима и Србима. Касније је у Шћавници свршио рударске и шумарске науке и научио је све главније словенске језике. Год. 1846. прешао је у Беч и по положеном испиту послат је у чешке и шлеско моравске угљене мајдане. Год. 1848. вратио се у Угарску и тада су га већ почели гонити због његова чисто народног уверења, тако да је морао бегати у Галицију. Тамо се придружио корпусу генерала грофа Шлика, који је ишао на Кошице. Наскоро се врати у Лавов и одатле је сам носио меморандум руског народа у Беч. Министар Бах послао га је руској војсци у Угарској, и тамо је додељен генералу Ридигеру, те је учествовао у биткама код Дебрецина, Ваца и Вилагоша. После буне водио је покојни Адолф Ивановић у име угарских Руса краљу депутацију, која је молила, да се Угарска, уз одржање целине земаљске, подели на диштрикте за народности. После је био диштриктуалним известиоцем у Унгвару и после у Кошицама. Од г. 1851. радио је при намесништву у Будиму, затим беше саветник код намесничког одељења у Вел. Вараду, а г. 1861. дошао је у Будим као намеснички саветник; био је и посланик на земаљском сабору. Год. 1882. уплели су га у парницу и старац је морао да иде из Угарске, па се настанио у убавој тиролској главној вароши Инсбруку, где је живео у миру, али се увек живо интересирао за судбину потиштених словенских народа. Покојног Адолфа Ивановића добро су знали сви инсбрушки Срби ђаци, јер их је он уз остале словенске ђаке тамошње увек прикупљао око себе. Добријански је написао и више важних расправа.

Овај честити словенски родољуб заслужио је, да му и ми Срби, које је старац увек ценио и волео, на вечном растанку довикнемо: Вечан ти спомен, добри старче, и слава ти!

— **Исељеници се враћају.** У Реку је ових дана дошло из Ђенове 130 исељеника из Угарске. Они су понајвише из мармарошке жупаније, а отишли су новембра месеца прошле године, ослањајући се на обећања агенције „Liguria Americana“, у Бразилију. Обећавано им је, да ће у Аргентинији добити бесплатно земљишта за орање с целим потребним прибором. Место тога одвели су их у Бразилију на велике плантаже каве, где они нису могли сносити ни климе ни посла. Неколико недеља живели су сиромаси у страшној беди, док им се аустријски конзул у Бразилији није смиловао и послао их кући. У Бразилији их је умрло четворо, а на путу на лађи осморо. Речки гувернер даће им по налогу министарства потребну помоћ да дођу кући.

— **Официр лопов.** Нашим читаоцима позната је афера уланског поручника Диошија, који је покрао пуковнијску касу у Стоном Београду. Сада јављају пештански листови, да га је војнички суд осудио на губитак војничке части и три године робије.

— **Бој између официра и босанских војника.** Крвав сукоб догодио се ових дана у једној бечкој касарни између војника једне компаније 4. босанско-херцеговачког пешадијског пука и једног потпоручника; у сукобу је остао један војник мртав, а тројица су рањени. То се збило овако: Три војника од 3. компаније 4. б.-х. пука картали се у кантини, кад уђе дежурни официр и „рукопипателно“ подсети војнике, да се није слободно картати. Три војника на то побегну, али једног од њих потпоручник стигне и затвори га, па онда оде да тражи и другу двојицу. Босански војници чувши, како је официр поступао с њиховим другом, плану гневом па кад официр ступи у собу с питањем: „Ко се картао?“ одговорише сви војници у глас: „Сви смо се картали!“

Потпоручник виде, да су се војници договорили, тргне сабљу и првог босанског војника, који му је био близу, силно удари по глави. То још више распали Босанце, те се баце на потпоручника и изгурају га из собе, при чему овај рани још три војника, тако да се морало телефонирати по лекарску помоћ, те рањенике привију и однесу у болницу. Први рањеник је већ умрио од ране. Поведена је строга истрага због овог скандала.

— **Афера барона Шота.** Ми смо у прошлом броју донели вест, да се виртембершки ратни министар, генерал барон Шот од Шотенштајна убио. Сада бечки листови добивају вест из Штутгарта, да то није истина. Тај се глас пронео у суботу у вечер и узрујао је становништво целог Штутгарта. Тек у недељу могла се доказати неистинитост те вести. Међутим остаје истина, да је он одступио са свога места и да је уплетен у једну прљаву аферу, о којој се већ неколико недеља говори по Штутгарту. Расправа, у којој је барон Шот сведок, ако не кривац, водиће се после ускрса. Чињени су и покушаји, да Шот буде ослобођен од дужности, да сведочи у тој ствари, али су судови чврсто остали код свога захтева. Барон Шот није ни иначе био бог зна како велика личност, те се свако чудио кад је он дошао на место министра-председника. Али ипак нико није ни слутио, да ће он овако срамно морати да одступи. Још је горе што је он ожењен човек и има две одрасле кћери, а осим тога знао је говорити у комори, да војска треба да буде више „богобојазна“.

— **Бота и бурске жене.** Ратни дописник „N. F. Presse“ пише, да су Енглези у новембру месецу прошле године чинили различите покушаје, да Буре склоне на мир. За ту мисао задобили су више богатих становника Преторије, понајвише досељеника, који су се бојали за свој иметак, ако се рат продужи. Али нису могли наћи никога, ко би могао отићи генералу Боти и на њ утицати. Један се домисли, да би то могла извршити жена погинулог генерала Жубера. Она пристаде на то, пошто ју је и гувернер Преторије Милнер молио и оде у табор генерала Боте. У Преторији су с нестрпљењем чекали исход њене мисије. За неколико дана стиже од Боте порука гувернеру, да пошаље у његов табор кућног лекара госпође Жубер, пошто је она нагло оболела. Милнер учини то по налогу лорда Робертса и лекар допрати госпођу Жубер у Преторију, али од мисије њене није било никаква успеха. После је она казала, да ју је Бота врло учтиво примио, али јој је рекао: „Госпођо Жубер, ја сам Вас увек поштовао, али да Ви по налогу Енглеза као бурска жена с таким захтевом приступате мени, то је срамота“. То је на госпођу Жубер тако силно деловало, да је пала у несвест и зато је Бота тражио да дође њен лекар.

— **Гајде мароканског султана.** Марокански султан велики је љубитељ свирке у шкотске гајде, па је дао себи начинити гајде, које ће свакако бити најскупоценије гајде на свету. Ишаране су богато жеженим златом и иначе су мајсторски израђене.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 13. марта. Краљ је у начелу пристао на предлог министра просвете Влашића, да се у техничким наукама уведе научни степен доктората.

Лондон, 13. марта. Лорд Киченер телеграфише из Преторије: Колона Бабингтонова напала је одељење бурског генерала Делареја и сасвим га потукла. Енглези су задобили више топова и много муниције. Заробљено је 140 Бура, многи су погинули и рањени.

Беч, 13. марта. У меродавним круговима се говори да је талијанска влада већ службено обавештена, да у будућем трговачком уговору не ће винска клаузула са стране Аустро-Угарске бити обновљена, те да је повишење царине на иностранa вина у сврху чувања интереса аустроугарских виноградара неизбеживо.

Софија, 13. марта. Министар иностраних дела Данев истакао је у свом говору у адресној дебати да је Бугарска према свим државама у добрим односима. Осо-

бито истиче зближење са Србијом и повратак пријатељства с Румунском.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „Бранника“.

Будимпешта, 14. марта. Заступничка кућа је данас продужила расправу о зак. предлогу у погледу уговора с „Адријом“. Против предлога говорио је заст. Е. Молнар, а затим је држ. тајник Нађ одговорио на неке примедбе заст. Раковскога.

Петроград, 14. марта. На железничкој прузи Харков — Севастопољ сударила се два теретна воза; два калауза су убијена, 22 вагона је разбијено.

Врихајд, 14. марта. Генерал Френч јавља, да је у бојевима, које је он имао са Бурима, до сада погинуло или је рањено и заробљено свега 1200 Бура, а заплењено је 7 бурских топова, много муниције и коморџијских кола.

Привреда.

НЕКЕ НОВИНЕ

у штатутима и билансијама новчаних завода.

Новчани заводи у краљевини Србији завели су од више година један нов начин при склапању својих биланса и узимају у тај рачунски исказ свога сопственога стања и таке позиције, које ни по каквом односу не сачињавају саставни део имања дотичнога завода. Шта више узимају се у биланс и таке поште, које ни по рачунском односу завода са дотичном партајом нису предмет каквог рачунског закључка и по томе не долазе у закључне рачуне, односно у биланс.

Осим тога видимо да се чини у нечем битна разлика у штатутима о позиву управног и о задаћи надзорног одбора, него ли што је по наређењима трговачког закона код нас с ове стране.

Те се новине — осим једнога случаја — нису код нас „пречана“ одомаћиле, ми радимо још по „старом“ обичају; и зато заслужују те новине, да их посмотримо и ако нам за руком пође, да покушамо, да их на своју меру сведемо т. ј. да извидимо, да-ли су оне оправдане или не, и ако су оправдане, да се тим новинама користимо.

Потребно је пре свега да кажемо, око чега се цела ствар окреће, да наиме кажемо, под којим се насловима налазе те новине у правилима и билансама, о којима мислимо овде да говоримо.

Хоћемо дакле да проговоримо и да скренемо пажњу на:

1. Рачун изравнања (биланс)

а). на рачунско спровађање деоничке главнице.

б.) на увртстење разних остава у биланси и

2.) на једно оглавље правила, које гласи:

Главни збор.

Узећемо по реду прво онај нов начин, којим је по књиговодству спроведена уплаћена и неуплаћена деоничка главница.

Имамо пример, да по правилима цела деоничка главница може изнети 20 милиона динара. Међу тим то је онај максимум, до којега се може деоничка главница повећати и као обично за први мах издаје се само један део рецимо половина тих деоница, па и та половина не уплаћује се сва, него акционари уплате само половину, према томе износи фактична главница, којом завод ради, до даљега наређења само пола од пола, дакле четврти део или 5 милиона динара.

Али на место да књиговство рачуну: Главнице, непосредно одобри фактично уплаћене своте, па да у билансу искаже у пасиви једну ставку од 5 милиона, оно узме вештачки пут и спроведе те поште тако, да цела главница изнесе на страни пасиве 30 милиона и на страни активе 25 милиона, дакле од уплаћених 5 милиона постао је промет од целих 55 милиона.

Покушаћемо да видимо, како је то постало и да-ли има то свога оправдања.

Цела ствар је могла постати овако: Књиговодство се ставило на становиште, да оних 40 хиљада акција по 500 динара, које је штампар у завод донео, већ представљају вредност од 40,000×500=20,000.000 — но како је још благајница празна, да би у њој могао миш црћи од глади, отворио је наш нови касапин два рачуна и лепо један задужио за 20 милиона динара, а други признао за 20 милиона динара и ствар изредио као Наста ташке. И нека се ко усуди да каже, да то није строго по правилима двојног књиговодства! Тим путем отворен је у пословним књигама као дужник: рачун „Акција“, а са друге стране рачун „Главнице“, дакле сад имамо своје сопствене акције, на које нико још ништа уплатио није, као дужника. Свакако ствар карактеристична и није без неке пикантерије. А слаже се као одговор неког ученика, који је полагао испит из књиговодства. Питају ђака на испиту: „Шта ћеш ти радити, кад уђеш једнога дана у радњу па видиш, да је каса пробијена и да је украдено 2000 динара?“

„Отворићу рачун у књигама“, рече као из рукава наш млађани капацитет, „и задужићу ту своту“.

Тако нам изгледа ово књижење главнице. Међутим ствар није готова, јер од оних 40 хиљада деоница издаће се само 20 хиљада. Шта сад? Књиговодство и паки није у неприлици; оно дође лепо па половину оних истих деоница, које је у целини већ задужило „рачуну деоница“, сада задужи „рачуну акционара“, а за половину тих деоница, које је већ у целини кредитован рачун Главнице, призна „рачун привремених акција“. Ово је вредно и с тога подврћи посматрању, што, кад се пласирају 20 хиљада деоница, остају још 20 хиљада неиздатих па дакле и неуплаћених деоница, које по биланси представљају вредност од 20,000×500=10,000,000. — али не знамо, да-ли ће се уопште хтети и моћи издати односно у извесну вредност претворити.

Изгледа као да је главно, да парадирамо са много већом свотом главнице, него што је она, коју фактично имамо и са којом фактично радимо.

А сада да видимо ону другу новину о оставама.

Необично је и, мислимо, тако исто неправилно и то, што се у билансама спроводе pro и contra оне вредности, које нам неко повери на чување, или на чување и руковање, или ако нам неко какву кауцију положи. Све вредности те врсте не сачињавају саставни део иметка дотичнога завода; и биланс има задатак, да нам рачунски искаже, колико наш сопствени иметак износи, да-ли је повећан или смањен и у колико. Позиције, које не сачињавају делове нашега иметка, наше тражбине или дуга нису предмет наше билансе, и ми не налазимо ни код једнога било најмањег било највећег страног новчаног завода увртстење остава у билансијама. Билансирање је фиктивно ликвидирање нашега посла. Кад дакле приступимо билансирању, нужно је, да на пр. наше сопствене хартије од вредности урачунамо по ономе курсу, по коме се те артије могле онога дана продати, кад смо биланс склапали. Али кад нам неко повери било на просто чување, било на чување и руковање неке вредности, ми нити имамо права да замишљамо да ће се те вредности морати реализовати, нити имамо права, да те вредности по неком курсу у новчану вредност урачунате узмемо као неки саставан део наше имовине.

Рецимо, да нам преда неко своју кућу на руковање, па зар да искажемо у нашем билансу у пасиви под насловом „остављачи остава“ вредност те куће онако, како ми нађемо за добро, а у активи под насловом „оставе“ ту исту кућу да узмемо у нашу активу. Истина и ово рачунски не мења наше стање и не коси се са прописима двојног књиговодства, али није довољно да се само нешто правилно по систему двојнога књиговодства у књигама спроведе, него свако завађање мора имати и свога оправдања. Природа наших односа са својим комитентима врло је различита и према тој природи увртстављају се неке поште у главне, а неке само у споредне књиге, управо контролне књиге. Оставе су дакле предмет, који долази у контролне књиге. На послетку и када не би то по исправности строго узели, има и других несавладивих момената, по којима просто и апсолутно не можемо да дођемо у положај, да сазнамо рачунску вредност повереног нам депозита, па да ту бар приближно истиниту вредност спроведемо у цифрама на једној и на другој страни нашег биланса. Кад већ заузмемо погрешно становиште да повећавамо своте наше сопствене активе и пасиве са туђим иметком, онда треба то доследно у сваком случају учинити. Но како ћемо поступити са оним оставама, које су нам поверене на чување, али је остављач нашао за добро да то код куће упакује, својим печатом запечати и преда тако запечаћен пакет, који може бити садржи много већу вредност него све остале оставе и може бити више по вредности него цела наша актива и пасива?

Наше је мишљење, да је та новотарија неоправдана у толико више, што може да учини утисак, да хоћемо вештачки да повећавамо бројке наше активе и пасиве туђим иметком, који нам је само на чување поверен. Изгледа као да је сврха, да можемо рећи: наша целокупна актива износи толико и толико милиона, напротив наша целокупна пасива толико и толико милиона.

(Свршиће се.)

Трговина.

Нови Сад, 14. марта 1901.

Цене су биле:

Жито ново прве каквоће	14 К.	40	— п
Жито ново друге каквоће	13 „	60	— „
Зоб	12 „	—	— „
Јечам нови	11 „	—	— „
Кукуруз нови окрњен	10 „	20	— „
Пасуљ бели	15 „	—	— „
Пасуљ жути	14 „	40	— „
Вика	18 „	—	— „
Мухар	16 „	—	— „
Проја	9 „	50	— „
Вуна К.	150	—	—

Све од 100 кгр.

†

Сада ове суботе 17. (30.) марта даваћу пре подне у 11 сахати у светој Саборној цркви

шестонедељни парастос

моме премиломе, нигда незаборављеноме, блаженопокојноме оцу:

ВЕЛИМИРУ БУГАРСКОМЕ

на који сву ожалошћену породицу, као и све врло поштоване покојникове и своје пријатеље најучтивије позивам.

У Новом Саду, 14. (27.) марта 1901.

Ожалошћени син

ДУШАН.

†

Јавна захвалност.

Свима сродницима, пријатељима и познаницима, који су нам поводом смрти наше нигда непрежаљене миле ћерке

АНЕ

телеграфски, писмено или усмено изразили своје саучешће, овим се најтоплије захваљујемо.

У Руми, 13. (26.) марта 1901.

Лука и Мара Георгијевић
ожалошћени родитељи.

Огласи.

Чувено

Шпатен-пиво

из Минхена, увек свеже

точи

Јосиф Хук

101 2— гостионичар у Новом Саду.

СОБНОГ НАМЕШТАЈА

продајем врло јефтино, и то: 2 „алтдајча“ шифонера, 1 орман за умивање са огледалом, 1 сто за 24 особе за извлачење, 1 диван и 1 сâг (тепих) од плиша за јеловницу, два метра широк а три дугачак. Само до суботе се може добити. Упитати под „Намештај“ у адм. овог листа. 107 1—1

Плава камена
и
Рафијабаста

у најбољем квалитету и по најјефтинију цену добија се код

Јована Ернста и синова
у Новом Саду.

103 1—2

104 1—8

ЈЕДНА

ВРЛО ЛЕПА КУЋА

У НОВОМ САДУ

за продају је. Има три велике собе са сокака, још три врло лепе собе из авлије, велика кујна и предсобље. Затим још кујна за прање, соба за слуге, велика штала, авлија и башта.

Ближа извешћа даје администрација овог листа. За писмена извешћа ваља прикључити марку од 10 потура.

З. АРСЕНИЋ

трговина спецераја и деликатеса

У НОВОМ САДУ,

код црног орла на главној пијаци.

Најфиније и најбоље **КАВЕ**, најфинијег **зејтина за јело**, најфинијег **пиринча**, најфинијег **рума** и **теја**, фине и најфиније **чоколаде**, најфинијих и најбољих **кандита**, најбољих **стеаринских свећа**, најбољег **ЛАКА** за патосе.

ГРОМА

најјаче сирћетне есенције и свију других у спецерајску струку спадајућих артиклова.

Сваковрсних **минералних вода**, разноврсних **сирева**, праве **прашке шунке**, најбоље **саламе**, најфинијих **колачића за тој**, **карлсбадских облатни** и т. д. и т. д. може се **најбоље и најјефтиније** добити у трговини спецераја и деликатеса

З. АРСЕНИЋА
у НОВОМ САДУ,
„код црног орла“, на главној пијаци.

102 2—

1984. szám tkv. 1901. 106 1—1

Kivonat az árverési hirdetményből.

A titeli kir. járásbiróság mint tkvi hatóság közhirré teszi, hogy Koszovacz Milos mosorini lakos végrehajtatónak Dudity Száva mosorini lakos végrehajtást szenvedett ellen 90 korona tőke és jár. iránt folytatott végrehajtási ügyében úgy a csatlakozott Strasser és König budapesti czégnek 36 frt. Neuhausz Adolf mosorini lakosnak 33 korona és Rákity Ráda mosorini lakosnak 60 korona tőke és jár. erejéig végrehajtásilag lekebelezett követelésének kielégitése czéljából a titeli kir. jbiróság mint tkvi hatóság területén a mosorini telekkönyv 558 számú lapján felvett $^1/_3$ részben végrehajtást szenvedett Dudity Száva és $^1/_3$—$^1/_3$ részben társtulajdonosok Dudity Novák és Dudity Jula nevén álló de az 1881. LX. t. cz. 156 §-ának d.) pontja értelmében egészben eladandó 326. ö. i. számú ház 224 korona 800 □ ölnyi házhely 170 korona és Weingarten 41 hrsz. 522 $^1/_2$ □ öl szőllő 238 korona becsárban nyilvános utján el fog adatni.

Határnapul 1901. évi május hó 28-ik napjának d. u. 3 órája Mosorin község házához kitüzetik, oly hozáadással, hogy az ingatlan ezen határnapon a becsáron alól el fog adatni.

Kikiáltási ár a fenti becsár, melynek 10% veni szándékozók, készpénzben vagy az 1881. évi 60. t. cz 42. §-ában jelzett árfolyammal számitott és 1881.évi 3333. számú I. M. rendelet 8. §-ában kijelölt ovadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni vagy az 1881. 60. t. cz. 170 §-a értelmében a bánatpénznek a biroságnál előleges elhelyezéséről szabályszerű elismervényt átszolgáltatni kötelesek.

Vevő köteles a vételárat két egyenlő részletben és pedig az elsőt egy honap a másodikat két honap alatt, mindig az árverés napjától sámitott 5% kamatokkal a titeli kir. adóhivatalnál lefizetni.

Kelt Titelen, a kir. jbiróságnál mint tkvi hatóságnál 1901. évi márczius hó 9-én.

Ján s. k. kir albiró.

Власник и издавалац: Дружина Бранника. Одговорни уредник Јанко Перић. Штампарија Браће М. Поповића у Новом Саду.

Црквени одбор српске православне црквено-школске општине новосадске у смислу своје одлуке од 20. јунија (3. јулија) о. г. 178. ex 1901. приређује 30. јунија на **Павлов-дан** о. г.

ПОЛУГОДИШЊИ ПАРАСТОС

У СПОМЕН НАРОДНОГ ВЕЛИКАНА

ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА,

у св. Ђурђевској цркви у 11 сах. пре подне. Извештавајући о томе целокупно новосадско српско грађанство, црквени одбор учтиво позива на парастос сваког Србина и Српкињу из Новог Сада у том уверењу, да ће што већи број и одазвати се овоме позиву, како би ова тужна светковина испала достојно многоструког а и толико плодоносног рада великог покојника за добро и напредак српског народа.

ЦРКВЕНИ ОДБОР

српске православне црквено-школске општине новосадске.

Срп. штампарија дра Св. Милетића.